

МИХАЈЛО ПАНТИЋ

ДОСЛУХ СА ТРАДИЦИЈОМ

У основи, песме Ђорђа Нешића прикупљене у књизи *Боље је бијти у мањини* настају из јаког евокативног подстицаја, а та евокативност, за коју би се са доста разлога могло рећи да је и кључни појам његове стваралачке поетике, по својој природи је двојака. Желим, наиме, тиме најпре да нагласим како Нешић с једне стране песмом у свест и у језик враћа слике лично проживљених минулости, што туробних што аркадијских стања којих више нема нигде осим у стиху, и тиме се приближава колико старијој песничкој, махом романтичарској, па и Змајевој традицији, толико и моделу интимне лирике, „интимне мапе”, да се послужим синтагмом Стевана Раичковића, који је парадигматичан песник за дати тип певања.

Везу са нареченом традицијом видим и у Нешићевом версификацијски доследном, инвентивном неговању форми везаног стиха, најпре дистиха, потом катрена и на крају, или на почетку, сонета као нарочите мере песничког умећа (поново ћу о томе). Нешићева везаност за природу, његова блискост са светом воде, биља, риба и звериња, његова прасловенска, управо паганска сливност са мочваром, са рибама, врбама и трском, у истом оном равничарском ареалу по којем су се, својевремено, кретали и настањивали, селили се и враћали наши преци, рађа и посебну врсту егзистенцијалне битности која има снажног уплива и на сам начин мишљења, и на буђење чулних сензација из којих свако, а напосе песничко писање проистиче. Живети у једном простору, под истим звездама, у истом климату и уклетом међуречју, и, посебно, у истом, за Нешића родном пејзажу, и гледати кроз прозор Дунав који тече, то не само да не може преосетљивог лиричара оставити равнодушним него га, сасвим супротно од тога, коренски условљава и

одређује. Дунав је, да то кажем помало импресионистички, а импресионизам овде узимам као сликарски а не као критички појам, она живототворна жила куцавица која је свој крак скренула у Нешићеве мисли и разлила се у његовим стиховима. Да, импресионизам као сликарска школа која је своју еквиваленцу добила и у песничком изразу, у пуној мери с почетка прошлог века, када се стабилизовала и српска песничка форма, а потом постала део опште лирске меморије српскога језика, подесан је термин и за опис доброг дела песама Ђорђа Нешића. Њих често доживљавамо, јер тако и настају, као сликање речима (*ut pictura poesis*), као импресионистичко треперење крајолика, са неизоставним преливањем боја и указивањем природних појава у свим годишњим добима, са још неизоставнијом водом и усамљеником који је у средишту или на рубу слике, оним безименим самотником који дише, гледа, осећа и ћути, као Андрићев неименовани сведок из *Проклеће авлије*. Ни ова аналогија није неумесна, мада, признајем, на први поглед делује помало изненађујуће, изван контекста, али ту су и снег, и смрт, и суморни, тескобни свет у којем се мора постојати, и у којем се постоји, јер нам је тако задато.

Наравно да песма, уколико тежи да пређе праг стварне поетске вредности, не треба да остане само слика, сетимо се сада Јована Дучића, већ се у њој у неком трену мора отворити и други и трећи план, који ће симболички усложити оно о чему се говори, а сам симбол је, о томе је у критици песништва одавно постигнут договор, језички изнађен начин успостављања додира са нуминозним сферама. Песма заправо региструје тренутак када се из речи и гласа прелази у ону вишу, вечну тишину, што, наравно, важи и за најбоље стихове Ђорђа Нешића, јер се и у њима, истрајно и неприкривено, осамљивањем у природи као пургативном скровишту и склоништу од морбидне историје, призива осрећени тренутак вечности, тражи се мир или бар варљиви смирај у свету у којем „о нити се биће држи”, што ме опет враћа Раичковићу и његовој чувеној песми „Нити”, тишини, пејзажу, лирској усамљености, птицама, водама и свим другим симболички отежалим речима. Међу многим песмама Ђорђа Нешића које је могуће интерпретативно откључати на описани начин, уз напомену да ниједно тумачење не исцрпљује песму, бирам сонет „Вечерњи концерт за весло и дрвени чамац”, склопљен од свих побројаних елемената, филигрански изведеним поступком оркестрације симболичких лексема, са откривањем оне више и дубље перспективе коју може уочити само песничко око, уколико довољно дуго, пригушујући сопствени его, гледа у појавни свет. Дакле:

*Два бивца сѣабла јасена и храсѣа,
уобличена ѣрема људској мери,
у суѣону су са веслачем срасла
у ѣризор који несѣварно ѣрејери.*

*Кад небо ѣек се у води огледа
(лик Оноѡ који ѣо језеру шеѣа),
час је у којем у сѣари зѡлоб седа
кључна косѣ до ѣад ишчащеноѡ свеѣа.*

*Све шѣо се види, чује или слуѣи,
налик је складу у ѣрвој минуѣи;
звучна кулиса ѣодсећа на фуѡу.*

*Врба је харфа, ѣрска – виолина,
а циљ исконски хрисѣоликоѡ сина –
ѣрећи са једне обале на друѡу.*

Наведена песма добар је пример илустровања једног важног споја, од којег често полази и још чешће га описује Нешићева лирика. Реч је, наравно, о сливању колективно и индивидуално несвесних поља која избијају на површину управо у многим његовим стиховима, о додиру и стапању паганске и хришћанске културе, о прасловенским, старословенским и српкословенским знацима и симболима, о липи и храсту, о пчелама и великим водама, о примању хришћанства, о православљу, о сеобама, те, најзад, и о новом црном наносу историје, о последњим ратовима, о траумама и ожилцима који хоће у песму, јер – где би друго. Тиме полако и неосетно прелазимо на други тип евокативности, на онај који се односи на судбину нација, па се Нешићева лирска поезија из тог угла може видети као фрагментаризована историја пука, склопљена од карактеристичних призора и жанр-сцена, почевши од доласка словенских племена на Балкан, преко присилних напуштања домицилних простора, сеоба и поновног насељавања/реконквисте, те прихватања живота на немирној граници, служења другим империјама, усвајања новог начина живота са пратећим жалом због губљења старог патријархата, и краткотрајним миром између честих ратова. Наравно да је парадигматичан српски писац за такав вид књижевног обликовања света Милош Црњански, у чијем делу такође лако уочавамо два типа евокативности, најпре постромантичарске/индивидуалистичке, а потом и експресионистичке/општенационалне провенијенције, првог махом у поезији, другог махом у прози.

И Нешићева песничка имагинација, гледано са становишта традицијом задатих модела, иде оцртаном путањом.

Као и све суште лиричаре, и Ђорђа Нешића осим сликовности песме привлачи и њена звучна, слободно би било рећи – музичка димензија. Другим речима, одређени садржај и одређени тип осећајности тражи и, када се песнику песма „отвори”, проналази и своју аудитивну форму, добија ритам и звук помоћу којих оно што се говори постаје сугестивније, изазивајући у читаоцу не само менталну него и чулну реакцију, посебну врсту узбуђења и живог самоприсуства које осећамо само када читамо поезију или слушамо врхунско извођење неке музичке партитуре. Звучност Нешићеве поезије, сродно његовим поменутиим сапутницима, до посебног изражаја, наравно, долази у сонету, као форми свих форми лирске поезије.

Ако је насловни императив Нешићевих изабраних стихова „боље је бити у мањини” применљив као ознака песниковог базичног, колико егзистенцијалног толико и етичког става према свету у којем постоји, над којим ламентира таман колико га и анакреонтски слави, јер су његови стихови и *temento* и похвала свету, а што је све у вези са библијским, симболичким пројекцијама и тумачењима природе и порекла људскога рода и сваке судбине понаособ, наведено гесло не би могло бити узето у обзир уколико говоримо о песниковом месту у савременом српској поезији. Остварен и препознатљив, у сталном дозиву са традицијом и савременошћу, Нешић припада оном крилу данашњег нашег песништва које с разлогом називам ретропоетичким, и по томе нипошто није у мањини. Напротив. Прешавши, као и многи други песници нашега времена, пут од раног, иронијског и пародичног преиспитивања наслеђених стваралачких конвенција, и доживљавајући преображај у смеру повратка песничкој, верској, општекултурној националној традицији и, сасвим прецизно, више оснажењу него иновацији њених вредности и у погледу песничких поступака и у погледу значења која се тим поступцима и формама сугеришу и посредују, Ђорђе Нешић је ваљан, сугестиван пример песника који показује како се до сопственога гласа у поезији било које врсте, па и неотрадиционалне какву он у свом зрелом добу пише, не може никако стићи оглушивањем о друге. Нипошто не, већ у сагласју и у дослуху са њима, јер, када се све сабере, сваки појединачни песнички подухват, има ли у њему вредности, улази у трезор једнога језика и једне културе, потврђујући његову посебност и неповљивост у вавилонском шуму, оглашеном по постању, а до апсурда доведеном у временима у којима, упркос свему, попут Ђорђа Нешића, песника Даља и Бијелог Брда, љубитеља дрезге, локвања,

орашка, праскозорја и сутона у мочвари, мразног јутра и летње прашине, штука, бабушки и бандара, настављамо да пишемо песме. И да их, подразумева се, читамо, јер без читања оно написано не вреди колико ни на „голим тезгама голо ништа”, што би рекао наш песник, Нешић, имењак онога који је убио аждаху.*

---

* Реч приликом доделе Змајеве награде Ђорђу Нешићу за књигу песама *Боље је бити у мањини*, на Свечаној седници Матице српске, у Новом Саду, 16. фебруара 2016. године.